

محمد علی معیری

نقد و بررسی پیرامون ترجمه های دیوان حافظ

بخش دوم*

«اظهار نظری کوتاه درباره ترجمه دوویلر»

شارل دوویلر بدون توجه به کار خطیر خویش یعنی وظیفه گران امانتداری در ترجمه معمولاً "چند بیت از هر غزل را خود سرانه نادیده گرفته ولی تنها بدین دست اندازی اکتفا نورزیده و چه بسا که اشعاری از دو غزل را درآمیخته، برخی از کلمات را به الفاظی دیگر جای نشین ساخته و از خود نیز چیزهایی افزوده بی آنکه برای پیماگری عذری آورده باشد.

از سوی دیگر دوویلر بر اثر بیگانگی با شیوه کلام حافظ در تنگنای حادثه درمانده، بیشتر اشتباهات آرتورگی را در مورد فهم سخن به تکرار گرفته تا آنجا که در برخی موارد تطبیق شماری از ترجمه ها با اشعار متن به زحمت میسور می گردد.

بمدلول: "چونکه عیبش همه گفتی هنرش نیز بگویی" اگر دوویلر در کارنامه موفق خویش همزبانانش را از فیض درک دنیای اندیشه حافظ محروم داشته درازا برخلاف آرتورگی از نظر نگارش سبکی روان و آهنگین برگزیده تا لاقل خوانندگان را کسالت روی ندهد.^۱

اینک نمونه هایی از ترجمه مورد بحث:

* - بخش اول که شامل اظهار نظر پیرامون ترجمه "آرتورگی" است در دفتر یازدهم همین نشریه چاپ گردیده.

۱- شارل دوویلر " CHARLES DEVILLERS " کتابش را " LES GHAZELS DE HAFIZ " نامیده و بدون آوردن مقدمه ترجمه را آغاز کرده.

در منزل روی پرده تلویزیون مشاهده کرد . توسط یک ترمینال^۱ و کوپلر صوتی^۲ صدها راهنما و خلاصه مطالب در اختیار کتابدار قرار خواهد گرفت . یافتن نقل قولها و خلاصه مطالب در یک سیستم هنگامیکه این اطلاعات به جای یک صفحه چاپی روی یک دیسک^۳ یا نوار مغناطیسی ثبت شده باشد مستلزم داشتن مهارتهای جدید است ولی بهر صورت نتیجه نهائی ممکن است شبیه بررسی دقیق یک مجله کتاب چاپی باشد .

هرچند نتایج اساسا "مشابهند" ، طرز عمل از جهات بسیاری مختلف می باشد . منظور این بخش ذکر اختلافات و همچنین موارد مشابه است .

واژگان^۴

واژه های متعددی وجود دارند که عموما "در صحبت از خدمات مرجع کامپیوتری در کتابخانه به کار می روند . " روی خطی " (که گاه به شکل روی - خطی می آید) به این معناست که کتابدار مستقیما " ، درست مانند آنکه با شخصی بوسیله تلفن صحبت می کند ، با کامپیوتر در ارتباط باشد . فرد می تواند مستقیما " با کامپیوتر صحبت کرده ، سؤال کند ، جواب بخواهد ، اصلاحات به عمل آورد و غیره .

یک جستجوی " خارج خطی " ^۵ ، تا حدودی مشابه صحبت با دستگاه پاسخ به تلفن ها به جای صحبت مستقیم با خود فرد می باشد و به این معنی است که مطلب مورد نظر در خارج خط ، معمولا " خارج از کتابخانه ، چاپ شده است .

۱ - Texmanal

۲ - acoustic coupler

۳ - disk

۴ - Terminology

۵ - Offline

از ترمینالهایی با سرعت زیاد می توان توقع داشت که چاپ درون خطی را در آینده نزدیک سهل تر و ارزانتر ارائه نمایند . عبارت دیگری که با چاپ خارج خطی مربوط است " روش پردازش یکجا " ^۱ می باشد . در این روش درخواستها و سئوالات تک تک افراد همان طور که دریافت می شود در مرکز کامپیوتر انباشته می شود . سپس بر اساس برنامه منظم کلیه درخواستهایی که در یک مجموعه واقع شده اند مرتب شده بطور همزمان در یک گذر منفرد از کامپیوتر پردازش می شوند .

پایگاه داده ها رکودهای قابل خواندن توسط ماشین می باشند که بر روی آنها فهرست ها ، خلاصه مطالب یا کاتالوگ کارتهایی که کامپیوتر برای کتابدار جستجو می کند ذخیره شده است . در واقع چیزی بیش از وسیله ای جهت ذخیره مطالب چاپ شده نیستند . وقتی کتابدار می گوید پایگاه داده ای در حال جستجو شدن است این سخن معادل آن است که بگوئیم در جستجوی یک کارت فهرست نویسی هستیم یا کتابدار در جستجوی نام نویسنده ، عنوان یا موضوعی در یک راهنما یا مجموعه خلاصه مطالب است .

ذخیره اطلاعات ممکن است کاملاً " ساده باشد به این مفهوم که می تواند شامل چیزی بیش از یک نوار کاست که می توان آن را در سیستم بازیابی نمود و یا حتی یک کارت مغناطیسی (که می تواند ۵۰ تا ۱۰۰ سطر یک متن را در خود نگهدارد و غالباً " در سیستم های پردازش واژه ها بکار می رود . نباشد . بیشتر ذخیره سازی اطلاعات در کتابخانه ها روی نوارهای مغناطیسی ، دیسکهای مغناطیسی یا دیسکهای لزران صورت می گیرد . دیسکهای ویدئو به نوز افزونی اهمیت می یابند . ماکروچیپ ها ^۲ (ریز تراشه ها) و دیگر انواع جدید از حافظه هولوگرافیک ^۳ تا حافظه حبابی نیز اکنون پذیرفته شده اند .

-
- ۱ - batch mode
 - ۲ - Microchips
 - ۳ - holographic

ترجمه دوویلر

Le peintre fut si émerveillé de ta beauté
qu'il en a partout fixé le souvenir, sur les
portes et sur les murs.

ترجمه معیری

Tant s'émerveilla le beau portrait de Chine
devant Ta beauté
que son histoire en est restée partout, sur
les portes et les murs.

به تماشاگاه زلفش دل حافظ روزی شد که باز آید و جاوید گرفتار بماند

ترجمه دوویلر

Le coeur de Hafiz est venu un jour se jouer
dans tes tresses. Il voulait repartir, mais il
est resté prisonnier pour toujours.

ترجمه معیری

Le coeur de Hâfez est allé un jour pour
contempler ses boucles,
il voudrait en revenir mais il y resta captif
à jamais.

چنانکه ملاحظه می‌افتد شارل دوویلر تنها بترجمه شش بیت از ابیات غزل دست زده و در آغاز کار دو شعر را به ناروا درهم آمیخته و حاصلی تاسف بار به بار آورده.

ترجمهٔ معیری

Séduisante fut ma parole dès que Tu l'apprécias,
car il est vrai que les paroles d'Amour portent
une marque.

مدعی گو برو و نکته به حافظ مفروش
کلیک ما نیز زبنانی و بیانی دارد

ترجمهٔ دوویلر

N'use pas ton esprit ni ta sagacite sur les
vers de Hafiz, car son calme a des secrets que
tu ne connais pas.

ترجمهٔ معیری

Dis à l'éternel detracteur qu'il s'en aille
sans faire parade de son esprit devant Hâfez;
ma plume a pour elle son langage et sa manière.

کی شعر ترا نگیرد خاطر که حزین باشد
یک نکته در این معنی گفتیم و همین باشد

ترجمهٔ دوویلر

Souvent dans un beau vers, un coeur lourd
se soulage. Dans ce livre de chants, puisses-
tu trouver plus d'un remède.

در هر محلی قرارداد و وسعت تحقیق محققان به راهنماها و یا خلاصه‌هایی که ممکن است در کتابخانه پیدا کنند محدود نمی‌شود. با فشار یک تکمه محقق می‌تواند از یک راهنما یا مرجع خلاصه شده به مرجع دیگری رجوع نماید. (تکمه و شماره کد یا حروف اول پایگاه داده مورد نظر) از ۱۵۰ تا ۱۷۵ نوع مرجع را در اختیار کتابگذاری که پشت ترمینال نشسته است قرار می‌دهد.

۳ - جستجوی عمقی: نخستین موردی که کتابدار از آن بهره می‌گیرد مزیت کیفی قدرت انتقال اطلاعات است. در این مورد ویژگی مطالب بمراتب بیشتر از فهرستهای چاپ شده است زیرا استفاده کننده فقط به مقوله‌های مطالب مشخص که غالباً "بسیار دامنه‌دار یا خیلی کم وسعت هستند محدود نمی‌گردد. استفاده کننده روی خطی از طریق وسایل ارتباط منطقی Boolean و جستجوی آزاد متون می‌تواند جستجو را به شکلی که لازمه یک سری سند است به حد قابل ملاحظه‌ای محدود کرده یا گسترش دهد. روشهای دیگری هم وجود دارد زیرا تقریباً تمام مطالب ذکر شده در ارتباط مستقیم یا روی خطی به یک عنصر قابل جستجو تبدیل می‌شود. شخص می‌تواند جستجو را از طریق نام نویسنده، نشانی، کلمات موجود در عنوان، عنوان نشریه، نوع مقاله و یا کلمات موجود در خلاصه مطالب انجام دهد. هم چنین می‌توان یک سند را به جای آنکه فقط در یک مورد جستجو کنیم با ترکیب منطقی عناوین مقوله‌های مختلف بدست آورد. مثلاً "می‌توان جستجو را از طریق عناوینی چون تاریخ، زبان، نوع انتشار و غیره انجام داد. هر عنوان آنچه را که قابل دسترسی است گسترش داده و یا محدود می‌نماید.

یک مزیت دیگر در این رابطه آنست که در این روش محدوده‌های نو (غالباً "موضوعها و نویسندگان جدید) مطرح می‌شوند. همچنین جستجوی مستقیم یا روی خطی به ویژه برای یافتن اطلاعات دشوار وقتی که فقط اطلاعات مجملی در دست باشد مفید است. به عنوان مثال ممکن است کسی بخواهد از مقاله اسمیت در منطقه غربی میانه ایالات متحده آمریکا استفاده کننده

حروف اول نام اسمیت را نمی‌داند ولی به یاد می‌آورد که کلمه "دروازه" قوسی" در کتاب یا مقاله‌ای که او درباره گنجشک‌ها نوشته به کار رفته است. با کمک یک یا چند مورد از این اطلاعات تحلیلی جستجوکننده می‌تواند با کاربرد مختصات چندگانه مطلب دلخواه را بیابد.

(۴) - تازگی اطلاعات - به دلیل آنکه متون چاپی معمولاً "از یک پایگاه داده اصلاح شده قابل بازخوانی توسط ماشین تولید می‌شوند، پایگاه داده اصلی ممکن است هفته‌ها یا ماه‌ها قبل از خود متن چاپ شده برای انتقال آماده باشد. زمان فاصل میان فهرست نویسی و چاپ آن مشکل دائمی است که می‌تواند به وسیله پایگاه داده‌ها رفع شود. مثلاً "راهنمای نیویورک تایمز" به صورتی چاپ می‌شود که دو یا سه ماه از تاریخ انتشار آخرین شماره عقب‌تر است می‌تواند روزانه و هفتگی به شکل ارتباط مستقیم روی خطی آخرین و تازه‌ترین مطالب را در خود بگنجاند. با اینهمه برخی پایگاه‌های داده‌ها هنوز نسبت به مشابه چاپی خود خیلی عقب افتاده هستند. سرعت واقعی در دسترس

قرار داشتن متن چاپی یا روی خطی اطلاعات بستگی دارد به ناشر و تکنولوژی بکار رفته و همچنین نحوه جمع‌آوری مطالب و فهرست‌بندی آنها و غیره. چه کسی از این خدمات استفاده می‌کند؟ به درستی نمی‌توان گفت که تعداد کتابدارانی که در زمینه خدمات مرجع کامپیوتری فعالیت دارند چقدر است، ولی می‌توان حدس زد که در سالهای اولیه دهه هشتاد برآورد مناسب این خواهد بود که از میان کتابخانه‌های بیش از ۲۰۰۰ دانشگاه و مدارس عالی، ۶۰۰ تا ۷۰۰ کتابخانه چنین خدماتی را ارائه خواهند نمود. که در مقابل آنها فقط حدود ۱۰۰ ترمینال کامپیوتری در کتابخانه‌های عمومی وجود خواهد داشت. در مورد کتابخانه‌های مدارس اطلاعات دقیقی وجود ندارد ولی تعداد ترمینالهای روی خط احتمالاً "از کتابخانه‌های عمومی هم کمتر است. در همین حال کامپیوتر در چهار تا پنج هزار کتابخانه دولتی، حقوقی، تجاری، صنعتی و سایر کتابخانه‌های اختصاصی به یک کمک مرجع اساسی تبدیل شده است.

در کار گلاب و گل کار ازلی این بود کان شاهد بازاری وین پرده نشین باشد
ترجمهٔ دوویلر

Voici le secret des roses et de leur essence:
on montre les roses au marché, mais l'essence
est derrière le voile.

ترجمهٔ معیری

Pour le parfum et la fleur, tel est l'ordre
premier,
que celle-ci se montre partout, que celui-là
reste derrière une paroi de cristal.

روی تو کس ندید و هزارت رقیب هست
در غنچه‌ای هنوز و صدت عندلیب هست

ترجمهٔ دوویلر

Nul encore n'a vu ton visage et tu comptes
des milliers d'adorateurs. O Rose, encore en
bouton, déjà ta couleur et ton parfum enivrent
des milliers de rossignols.

ترجمه دوویلر

C'est toujours par des chemins faciles qu'il marche. Il ne trouvera pas celui qui conduit à la Bien-Aimée : l'amour est une joie réservée à ceux qui aiment l'aventure.

ترجمه معیری

Celui qui vit dans l'aisance et l'insouciance ne peut pas connaître l'Ami ; aimer, c'est l'art des Raindes qui savent endurer les peines.

غم دنیای دنی چند خوری باده بخور
حیف باشد دل دانا که مشوش باشد
ترجمه دوویلر

Pourquoi se désoler parce que le monde est vil ? Buvons du vin et ne troublons plus le coeur du sage !

ترجمه معیری

Pourquoi te désoler des peines d'ici-bas ?
Bois du vin,
il ne sied pas qu'un coeur éclairé soit
troublé.

پښتونستان ښوونځي
پښتونستان ښوونځي